



Handläggare
Maria Jonsson
08-535 300 00
Maria.Jonsson@huddinge.se

Vård- och omsorgsnämnden

Utredning. Kundval enligt lag om valfrihetssystem (LOV) på Björnkulla äldreboende, finska avdelningar

Bakgrund

Björnkulla har sedan 2002 erbjudit äldreomsorg på finska och sedan 2010 har Huddinge varit ett finskt förvaltningsområde enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724). Det innebär att kommunen är skyldig att erbjuda personer som begär det möjligheten att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom äldreomsorgen av personal som behärskar finska. Varje kommun har en skyldighet att verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska där detta behövs i omvårdnaden om äldre människor. Men som förvaltningsområde för ett minoritetsspråk har kommunen ett särskilt ansvar för just det språket. Varje kommun ansvarar själv för att uppfylla åtagandena enligt lagen.

På Björnkullas vård- och omsorgsboende finns tre avdelningar med finsk profil. Totalt omfattas 27 platser, 18 platser för personer med demenssjukdom och 9 platser för personer med somatisk sjukdom. Boendet är utformat för att vården och omsorgen ska bedrivas av finstalande personal och har varit ett viktigt sätt för kommunen att uppfylla sina åtaganden gentemot finskspråkiga äldre.

I den utredning som gjordes inför införandet av valfrihetssystemet inom särskilt boende framgår att kommunens egen regi, för att leva upp till de krav som ställs utifrån att Huddinge är ett finskspråkigt förvaltningsområde, även efter ett införande kommer att fortsätta erbjuda finskspråkiga platser på Björnkulla. Platserna på de finskspråkiga avdelningarna har därför inte ingått i valfrihetssystemet. Björnkullas finska avdelningar har av detta skäl erhållit full ersättning oavsett om platser är belagda eller inte.

Lagstiftning

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk (minoritetslagen) har gällt i Sverige sedan januari 2010. I förvaltningsområdena för finska, meänkieli och samiska är kommunerna skyldiga att ordna förskola och äldreomsorg på minoritetsspråken. I 18 § sägs att en kommun som ingår i ett förvaltningsområde ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds inom ramen för äldreomsorgen av personal som behärskar finska, meänkieli respektive samiska.

HUDDINGE KOMMUN



Vad som utgör en väsentlig del är en tolkningsfråga. I författningskommentarerna sägs bland annat att bedömningen behöver göras på olika sätt beroende på omfattningen på omsorgen. Stor betydelse ges antalet timmar som det finns personal tillgänglig som behärskar språket men också nivån på språkkunskaperna och förutsägbarheten av språket i den äldres vardag är viktigt (Prop. 2017/18:199 sidan 68 ff).

I Stockholms län är följande kommuner, utöver Huddinge, förvaltningsområden för finska.

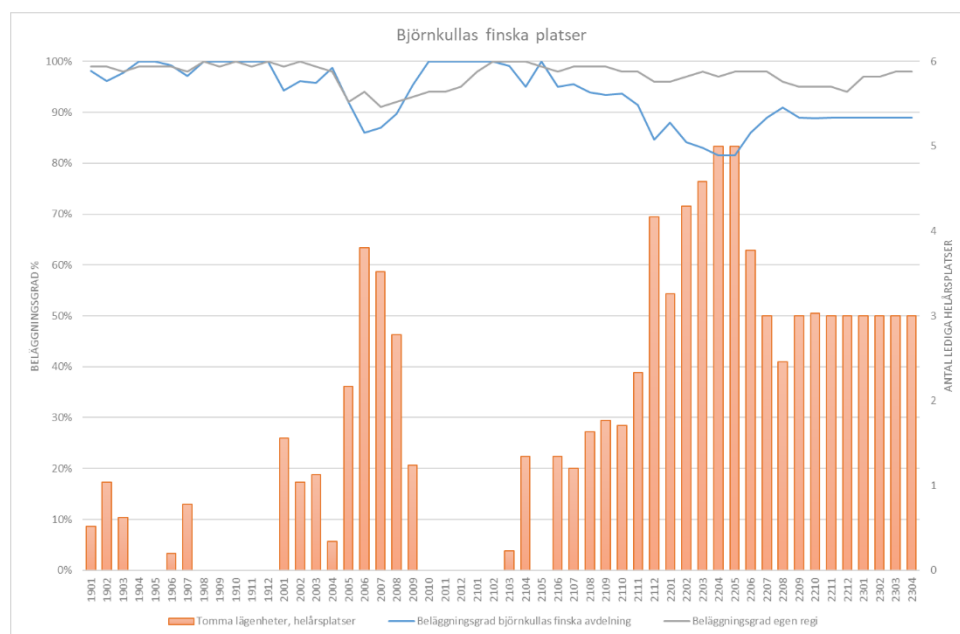
Botkyrka	Stockholm	Haninge	Järfälla
Sundbyberg	Södertälje	Norrtälje	Upplands-Bro
Nykvarn	Sigtuna	Upplands Väsby	Solna
Österåker			

Nuläge

Under de senaste åren har det skett en minskning av behovet av platser på de finska avdelningarna vilket har gjort det svårt att hålla full beläggning. Under både 2021 och 2022 har i genomsnitt tre platser stått tomma sett över ett helt år.

Den lägre beläggningen drabbar inte verksamheten på Björnkulla ekonomiskt då de finska avdelningarna kompenseras för tomma platser upp till en beläggning motsvarande 99 procent. I klartext innebär det att förvaltningen ersätter Björnkulla för något som inte utförs. Enligt förvaltningens beräkning uppgick ersättningen för de tomma platserna till cirka 2,3 miljoner kronor under 2022.

Tabell 1. Beläggningsgraden 2019- 2023

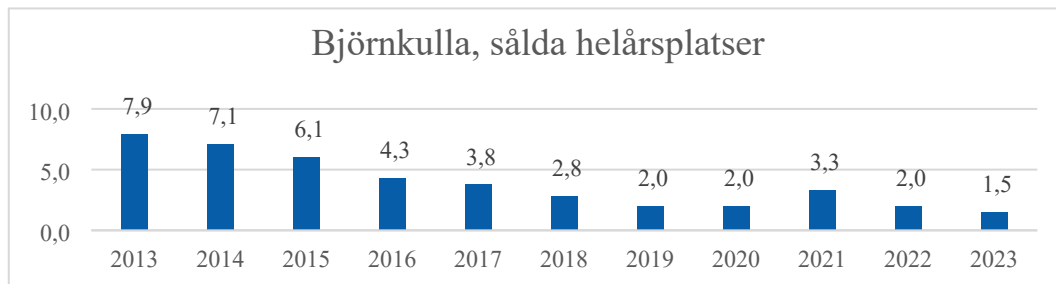


Staplarna i tabellen visar antalet tomma platser ett visst år och en viss månad. Är alla platser belagda visas ingen stapel.



Tidigare år har både Botkyrka och Södertälje köpt platser på Björnkullas finska avdelningar. Sedan en tid tillbaka har dessa kommuner inrättat egna avdelningar med finsk inriktning. Tabellen nedan redovisar antalet sålda platser på Björnkulla från 2013 fram till och med april 2023.

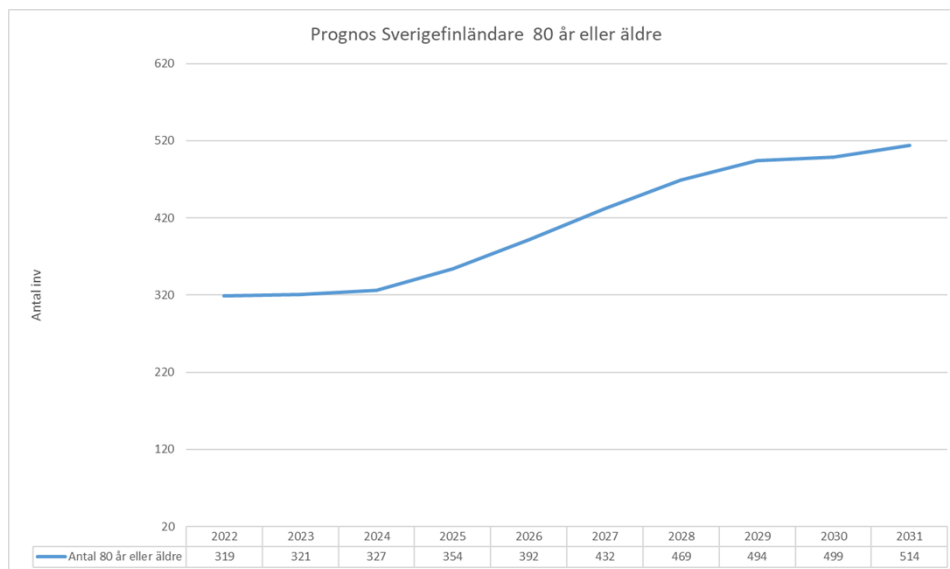
Tabell 2. Sålda platser 2013-april 2023



Prognos över antalet Sverigefinländare

Antal Sverigefinländare över 80 år ökar några år framåt men kurvan planar så småningom ut. Prognosen bygger på antalet invånare med Sverigefinsk bakgrund 2022-2031. I beräkningen har en dödlighet på 10 procent använts. Från och med år 2024 kommer antalet Sverigefinländare över 80 år att öka från idag drygt 320 personer till närmare 520 till år 2031. Det är till övervägande del personer födda under 1940- och 50-talet som utgör den Sverigefinländska befolkningen i kommunen.

Diagram 1. Prognos Huddinge - utveckling av antalet Sverigefinländare 80 år eller äldre 2022-2031

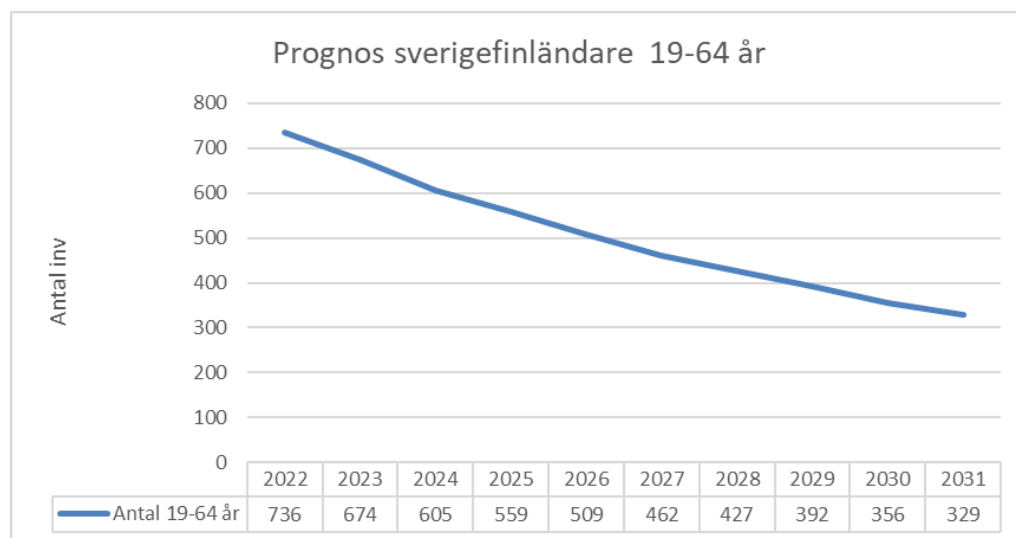


År 2026 är antalet Sverigefinländare i Huddinge beräknat till 392 personer, något fler än 2022. Ifall 6 procent av dessa har behov av en plats på ett vård- och omsorgsboende handlar det om drygt 23 platser. Även om statistiken visar på ett visst antal personer som potentiellt skulle kunna fylla platserna är de heller inte säkert att alla dessa vill bo på ett boende med finsk inriktning.



Finskspråkig personal med rätt kompetens har med tiden blivit allt färre då det inte längre sker någon större invandring av Sverigefinländare. Ett talande exempel är att verksamheten inför sommarperioden på senare år har varit tvungen att rekrytera vikarier direkt från Finland då vikarier med rätt kompetens saknas i Sverige. Prognosen för Sverigefinländare under 65 år visar tydligt att antalet Sverigefinländare i yrkesverksam ålder kommer att minska avsevärt de kommande åren.

Diagram 2. Prognostiserad utveckling av antalet sverigefinländare under 65 år 2022-2031



Som diagrammet visar kommer rekryteringen sannolikt att försvåras ytterligare då det framför allt är från den här gruppen som personal med finsk kompetens ska rekryteras. Det kommer att bli en stor och svår utmaning framöver.

Omvandling av platser

För att tillgodose behovet av platser samtidigt som verksamheten inom särskilt boende ska fungera så effektivt som möjligt behöver det finnas en viss flexibilitet. Trycket på somatiska (svenska) platser har ökat den sista tiden och istället för tomma platser på Björnkulla har en viss justering gjorts för att erbjuda dessa platser till de personer som har behov av dem. Det är inte ovanligt inom den egna organisationen att använda tomma platser på ett boende för att till exempel tillgodose behovet av korttidsplatser eller att omvandla somatiska platser till demens. Just nu är prognosen att behovet av finska platser minskar, därav justeringen.

Förändringen påverkar inte kommunens ansvar och åtagande enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Lagen föreskriver att kommunen ska erbjuda den som begär det möjlighet att få hela eller en väsentlig del av den service och omvårdnad som erbjuds av personal som behärskar minoritetsspråket, i detta fall finska. Skulle någon efterfråga äldreomsorg på finska kommer det önskemålet att tillgodoses.



Omvärldsbevakning

Kommunens ansvar enligt lagen innebär en skyldighet att ordna så att den enskilde får sitt behov av finskspråkig äldreomsorg tillgodosett, inte att varje kommun är skyldig att bedriva en sådan verksamhet. Flera av kommunerna i länet har valt att köpa platser för att tillgodose behoven, antingen av andra kommuner eller av privata boenden med finsk inriktning. Till exempel har Solna löst det på så sätt det finns boenden med finsk inriktning inom kommunens valfrihetssystem.

Järfälla kommun driver ett vård- och omsorgsboende med finsk profil. Det betyder att det finns tillgång till personal som kan finska, finska maträtter lagas med regelbundenhet och finsk kultur och traditioner uppmärksammas. Boendet är dock inte ett finskt vård- och omsorgsboende där all personal kan finska och enbart personer med finsk bakgrund bor utan det är ett vård- och omsorgsboende med speciell kunskap och kompetens för den finska målgruppen.

Haninge kommun driver inget eget boende med finsk inriktning utan använder privata vårdgivare som erbjuder platser till den finska målgruppen.

I Nykvarn finns ingen särskild finsk avdelning på något äldreboende. Däremot finns det finstalande personal på ett visst äldreboende och det boendet anordnar även finska kulturaktiviteter.

Tabell 3. Vård- och omsorgsboenden med finsk inriktning i södra länsdelen inklusive Stockholm

Kommun	Boende	Regiform	Med i Huddinge LOV	Kommentar
Stockholm (Enskede)	Boendet har totalt 53 lägenheter enbart finsk inriktning.	Ideell förening	Nej	
Stockholm (Bromma)	vård- och omsorgsboende med finska avdelningar.	Privat regi	Nej	
Södertälje	Vård- och omsorgsboende, två avdelningar med finsk inriktning.	Kommunen	Nej	
Botkyrka	Två boenden med finska avdelningar, totalt tre avdelningar	Kommunen	Nej	
Haninge	Två privata boenden med finsk inriktning, totalt tre avdelningar.	Privat regi	Ja	En brukare från Huddinge

Förvaltningens förslag

Även om prognosen visar att antalet personer över 80 år med finsk bakgrund kommer öka något de kommande åren är trenden att efterfrågan på de finska platserna ändå minskar. Under senare år har det också blivit allt svårare att rekrytera finskspråkig personal med rätt kompetens.

Mot bakgrund av de förändrade förutsättningarna att bedriva verksamhet som enbart tar emot personer med finsk bakgrund och där enbart personer som talar finska arbetar, menar förvaltningen att verksamheten behöver förändras och anpassas efter de nya förutsättningarna. För att klara bemanningen och att



rekrytera personal med rätt kompetens föreslår förvaltningen en succesiv omställning av de finska platserna på Björnkulla. Förslaget innebär att antalet finskspråkiga platser anpassas utifrån behovet men att det även fortsättningsvis kommer att finnas tillgång till personal som kan finska, att finska maträtter lagas regelbundet och att finsk kultur och traditioner uppmärksammas. Björnkulla blir ett vård- och omsorgsboende med speciell kunskap och kompetens för den finska målgruppen, inte ett finskt vård- och omsorgsboende.

Förslaget betyder att de finska platserna, liksom övriga platser på Björnkulla, kommer att ingå i valfrihetssystemet och att den ekonomiska kompensationen för tomma platser på de finska avdelningarna upphör. Den föreslagna förändringen påverkar inte kommunens ansvar och åtagande enligt lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, finskt förvaltningsområde, men bedöms nödvändig utifrån ett ekonomiskt perspektiv.